BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET
STYRELSEN FOR
UNDERVISNING OG KVALITET

Erfaringsopsamling

Kend dit fag – en rejse i tid og værdier

Januar 2020

Indholdsfortegnelse

Indledning **3**

Karakteristika ved de 48 dannelsesture 4

Hovedresultater og anbefalinger **7**

Erfaringsopsamlingen **10**

Betydningen af besøg i en anden region 10

Skolernes egen forventningsindfrielse 11

Kendskab til erhvervsfagenes historie og kultur 11

Elevmotivation 13

Fællesskabsfølelse 13

Fastholdelse og uddannelsesvalg 15

Den gode dannelsestur - Anbefalinger og opmærksomhedspunkter **16**

Indledning

Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK) inviterede i december 2017 alle erhvervsskoler til at deltage i forsøgs-og udviklingsprojektet "Kend dit fag – en rejse i tid og værdier", hvor elever på grundforløbets 1. del på erhvervsuddannelserne kunne komme på dannelsesture og blive klogere på deres fag.

Tilskud fra puljen blev anvendt til dannelsesrejser, hvor de unge kunne opleve den fagkultur, som erhvervsuddannelserne hviler på. Rejsen skulle give mulighed for at sætte fokus på den unges uddannelsesønske i et større perspektiv og skal understøtte den enkelte unges faglige dannelse. Rejsen skulle desuden give mulighed for socialt samvær i andre rammer end den daglige skolegang. Med andre ord skulle det være en slags dannelsesrejse i en lille skala, hvor eleverne kunne opleve den fagkultur og historie, som erhvervsuddannelserne hviler på.

Pluss Leadership forstår i denne sammenhæng dannelse som et samlebegreb og forbindes med "det gode" og de livsværdier, som elever skal have ud af uddannelse og undervisning ud over det rent faglige (Hammershøj 2013). Dannelse er dermed også en proces, der indbefatter en ændret forholden sig til sig selv og omverdenen (Dolin 2017). Med "Kend dit fag – en rejse i tid og værdier" på grundforløbet 1. del får elever mulighed for at begribe sig selv og deres omverden på måder, der kan være med til at danne dem som hele mennesker ind i deres fag. Pluss Leadership kan derfor se, at man kan lade sig inspirere af "Kend dit fag" som en måde at arbejde med dannelse tidligt i elevernes grundforløb på erhvervsuddannelserne.

Konkret blev der i løbet af 2. halvår af 2018 gennemført 48 dannelsesture på tværs af de fire EUD-hovedområder for elever på grundforløbets 1. del. En betingelse var, at dannelsesturene foregik i en anden region, end den som erhvervsskolen er beliggende i, og at turene skulle tage udgangspunkt i erhvervsfagene "Samfund og sundhed", "Arbejdspladskultur" og "Innovation", ligesom skolerne også kunne inddrage grundfaget "Dansk". Derudover var der en høj grad af lokal frihed hos skolerne til at vælge relevant tema og mål for turens besøg.

Forsøgs- og udviklingsprojektet "Kend dit fag – en rejse i tid og værdier" skulle understøtte det overordnede formål med grundforløbets 1. del, hvor eleverne bl.a. udvikler almene og generelle erhvervsfaglige kompetencer, der bidrager til, at den enkelte kan foretage et afklaret valg af uddannelse.

Det er i lyset af ovenstående forståelse af dannelse samt målene med grundforløbets 1. del, at dannelsesturene under "Kend dit fag" har skullet bidrage til at:

- øge de unges kendskab til erhvervsfagenes historie og kultur
- øge de unges kendskab til fagets kultur ved at besøge institutioner i en anden region af Danmark, end den som erhvervsskolen er beliggende i
- samle erfaringer med, hvordan dannelsesture kan bidrage til elevernes motivation, fastholdelse og fællesskabsfølelse, uddannelsesvalg og forståelse af fagets kultur og historie.

Samtidig var forventningen, at dannelsesturene kunne bidrage til at udvikle fællesskab og ungdomsuddannelsesmiljø på grundforløbets 1. del.

Formålet med denne erfaringsopsamling er at skabe grundlag for en vurdering af, hvordan erfaringerne kan indgå i det videre arbejde med uddannelsernes udvikling og kvalitet som et input til, hvordan der kan arbejdes med dannelse på grundforløbets 1. del. Erfaringsopsamlingen er gennemført af Pluss Leadership.

Igennem interviews med lærere og elever, der deltog i dannelsesturene, er der indsamlet erfaringer fra erhvervsskolerne i forhold til:

1. Hvordan og i hvilket omfang har projektet ifølge skolerne bidraget til at øge de unges

kendskab til erhvervsfagenes historie og kultur?

2. Hvordan og i hvilket omfang vurderer skolerne, at projektet har bidraget til, at de unge har fået kendskab til fagets kultur ved at besøge institutioner i en anden region af Danmark, end den som erhvervsskolen er beliggende i?

3. Hvordan og i hvilket omfang har dannelsesturene bidraget til elevernes motivation, fastholdelse og fællesskabsfølelse samt uddannelsesvalg?

Datagrundlag for erfaringsopsamlingen
Der er gennemført interviews med lærere fra 39 af dannelsesturene (15 fysisk og 24 telefonisk). Hvert interview havde en varighed af cirka 45 minutter. Interviewene er gennemført som semistrukturerede interviews med spørgeguide med udgangspunkt i tematikkerne:

1. Baggrunden for dannelsesturen
2. Forberedelse af dannelsesturen
3. Selve dannelsesturen
4. Resultater af dannelsesturen
5. Anbefalinger og opmærksomhedspunkter

Derudover er der for ét projekt inden for hvert af de fire hovedområder gennemført gruppeinterview med tre til fire elever, der deltog på en dannelsestur. Endelig er der gennemført videointerviews med lærere og elever for de samme fire skoler.

Erfaringerne og konklusionerne bygger således på en tværgående analyse af skolernes subjektive vurdering i interviewene. Der indgår ikke anden kvantitativ optælling udover antal skoler og elever, der har deltaget på turene og i projektet.

Formidling i flere formater

Udover denne rapport kan interesserede finde videobaseret inspirationsmateriale samt et projektkatalog med en casebeskrivelse af hver de 48 dannelsesture på www.emu.dk. Formålet er at give konkret inspiration til planlægningen af fremtidige dannelsesture og øvrige studieture på erhvervsuddannelserne. Casebeskrivelserne er udarbejdet på baggrund af skolernes projektbeskrivelser og egen selvevaluering (1-2 sider), som de efter projektets afslutning skulle indsende til STUK. For hver dannelsestur er beskrevet:

- Hvad var formålet med dannelsesturen?
- Hvordan forløb dannelsesturen?
- Hvad har skolen fået ud af dannelsesturen?

Karakteristika ved de 48 dannelsesture

Skolerne kunne ansøge om en dannelsestur med fokus på fagenes historie og kultur. Turen skulle dels sætte fokus på den unges uddannelsesønske i et større perspektiv, dels understøtte den enkelte unges faglige dannelse. Desuden skulle turen give mulighed for socialt samvær i andre rammer end den daglige skolegang og herved bidrage til at understøtte fællesskab og ungdomsuddannelsesmiljø på grundforløbets 1. del. Projekterne skulle som minimum indeholde en rejse af to dages varighed til en anden region end den, som skolen er beliggende i.

Der blev afviklet i alt 48 projekter i 2. halvår af 2018 fordelt på 41 skoler. Skolerne har i forbindelse med ansøgningen om tilskud udarbejdet en projektbeskrivelse, ligesom de i forbindelse med afslutning af projektet har udarbejdet en kort selvevaluering (1-2 sider). Skolernes selvevaluering indgår i erfaringsopsamlingen og danner udgangspunkt for casebeskrivelsen af hver dannelsestur i projektkataloget.

I alt er der ydet tilskud på 2.864.000 kr. til de 48 dannelsesture. Tilskudsbeløbet til den enkelte skole blev udregnet forholdsmæssigt med afsæt i skolens andel af tilgangen af elever på grundforløbets 1. del på landsplan i 2017, dog således at tilskudsbeløbet som minimum udgjorde den skønnede udgift ved at sende ét hold på tur. Den mindste bevilling var på 35.000 kr., mens den største bevilling var på 163.000 kr. til en 3 dages tur for 69 elever. Det gennemsnitlige tilskud per projekt var lige under 60.000 kr.

Dannelsesturene fordelt på EUD-hovedområderne

Dannelsesturene fordeler sig på EUD-hovedområderne på følgende måde:

- Omsorg, sundhed, pædagogik: 9 ture
- Kontor, handel, forretningsservice: 11 ture
- Fødevarer, jordbrug og oplevelser: 13 ture
- Teknologi, byggeri, transport: 5 ture

Dertil 10 dannelsesture, hvor der deltog elever fra to eller flere af EUD-hovedområderne fra samme skole.

Uddannelsesinstitutionens region

De 41 uddannelsesinstitutioner, der har gennemført ét eller flere projekter, fordeler sig på regionerne således:

- Nordjylland: 3 uddannelsesinstitutioner
- Midtjylland: 17 uddannelsesinstitutioner
- Syddanmark: 12 uddannelsesinstitutioner
- Sjælland: 3 uddannelsesinstitutioner
- Hovedstaden: 4 uddannelsesinstitutioner
- Bornholm: 2 uddannelsesinstitutioner

Dannelsesturenes destinationer

De mest besøgte destinationer på tværs af dannelsesturene var København (26 ture) og Aarhus (14 ture). Den tredjemest besøgte destination var Bornholm (6 ture). Resten af turene besøgte forskellige steder i hhv. Region Nordjylland, Region Sjælland og Region Syddanmark.

ARoS

Hovedresultater og anbefalinger

Hovedresultater

Den kvalitative erfaringsopsamling fra de 48 dannelsesture i projektet "Kend dit fag – en rejse i tid og værdier" viser, at det er skolernes vurdering, at dannelsesture positivt bidrager til elevernes dannelse og faglige stolthed, der klæder eleverne på til at træffe et mere oplyst videre uddannelsesvalg. Samtidig styrker turene det sociale sammenhold mellem eleverne, hvilket kan være med til at øge fastholdelsen på erhvervsuddannelser. Størstedelen af lærerne i projektet vurderer, at dannelsesture er et relevant redskab på grundforløbets 1. del til at fremme dannelse og elevmotivation.

Det er særligt i forhold til at styrke det sociale sammenhold mellem eleverne, at lærere og elever vurderer, at turene har haft en stor betydning. Erfaringsopsamlingen tyder på, at en forudsætning for et stort socialt udbytte er, at turen foregår over flere sammenhængende dage, hvor eleverne er sammen hele tiden.

Alle dannelsesture har haft minimum ét besøg på en relevant virksomhed i forhold til EUD-hovedområdet. Erfaringsopsamlingen viser, at virksomhedsbesøg og et samarbejde med virksomheder som en del af dannelsesturen i høj grad er inspirerende for eleverne og giver dem stor indsigt i fagets historie og kultur.

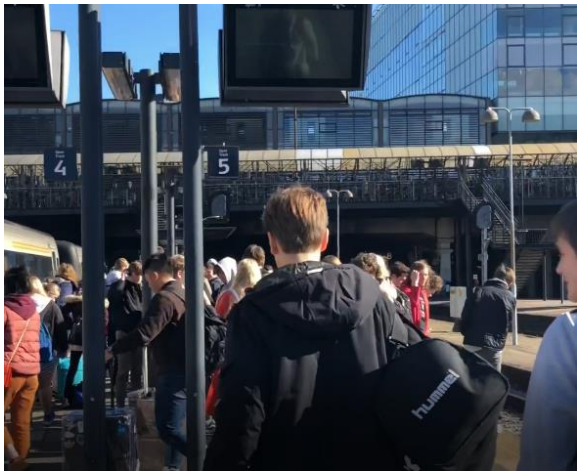

Anbefalinger

Et af formålene med erfaringsopsamlingen på "Kend dit fag – en rejse i tid og værdier" er at give anbefalinger og inspiration til skolerne om, hvordan dannelsesture kan bruges som et værktøj til konkret at arbejde med dannelse på grundforløbets 1. del.

Overordnet set viser erfaringerne fra "Kend dit fag", at dannelsesture er et relevant værktøj for erhvervsskolerne til at arbejde med faglig stolthed og dannelse.

I "Kend dit fag" har skolerne været på en dannelsestur i en anden region. En anbefaling til det videre arbejde med dannelsesture som et redskab på grundforløbets 1. del er, at skolerne lader sig inspirere af projekterne under "Kend dit fag" til museumsbesøg og virksomhedsbesøg, der kunne foregå i deres egen region. Det vil være forbundet med færre udgifter til turen, hvis skolerne rejser til egen region eller en nærliggende. Dog fremhæver både elever og lærere, at det gav et større udbytte, at turen foregik i en anden region af Danmark, hvor eleverne måske ikke havde været før, fordi udbuddet af besøgssteder og virksomheder kan være markant anderledes.

En anden anbefaling på baggrund af projektet er, at det er vigtigt at tænke over, hvilket tidspunkt i uddannelsesforløbet dannelsesturen skal afvikles på, da en hhv. tidlig og senere tur kan give forskelligt udbytte. Dannelsesturene i "Kend dit fag" blev typisk gennemført inden for de første fem uger af grundforløbets 1. del (GF1). Erfaringerne viser, at hvis en dannelsestur ligger tidligt på GF1, er det særligt det sociale udbytte hos eleverne, der er stort, fordi de mest er optaget af at lære hinanden bedre at kende. Skolerne kunne forestille sig det faglige udbytte ville være større, hvis dannelsesturen ligger senere på GF1 eller på grundforløbets 2. del (GF2), hvor eleverne er rystet

godt sammen og skal til at træffe valg om uddannelsesretning.

Erfaringsopsamlingen viser, at dannelsesture didaktisk kan understøtte elevernes opnåelse af de faglige mål ved en praksisnær undervisningsform. Den tredje anbefaling er, at dannelsesturen indtænkes som understøttende til undervisningen i erhvervsfagene og grundfagene på GF1 ved at koble dannelsesturen til konkrete læringsmål ift. temaer i undervisningen. Skolerne har gode erfaringer med at integrere dannelsesturen i et forløb med undersøgelsesopgaver til eleverne inden turen, dataindsamling og problemløsning på turen, samt bearbejdning og præsentation af opgaverne efter turen.

Den sidste anbefaling på baggrund af erfaringsopsamlingen er at indtænke et virksomhedssamarbejde i turen. Erfaringsopsamlingen viser, at det er meget fremmende for elevernes motivation at se fagene blive udført i praksis, ligesom det bidrager til den faglige stolthed at møde udøvende inden for faget, fordi det skaber følelsen af at være en del af et arbejdende fællesskab. Et virksomhedsbesøg eller løsning af opgaver i samarbejde med en virksomhed samt mødet med elevansvarlige og elever i praktik er et godt virkemiddel til at udvikle elevernes dannelse inden for faget og den faglige stolthed.

Inspirationsmateriale

Udover denne rapport med tværgående erfaringsopsamling kan der på www.emu.dk findes:

- E-inspirationsmateriale med blandt andet videoer af elever og lærere
- Projektkatalog med en kort casebeskrivelse af hvert af de 48 projekter.

Materialet på www.emu.dk henvender sig primært til ledere eller undervisere på erhvervsskolerne, der er nysgerrige på, hvad skolen kan få ud af at gennemføre en dannelsestur, eller som står overfor at skulle planlægge en studietur. Formålet er at give konkret inspiration til, hvordan en dannelsestur kan planlægges og gennemføres. Materialet indeholder opmærksomhedspunkter og anbefalinger fra lærere og elever, der har deltaget i projektet "Kend dit fag".

E-inspirationsmaterialet indeholder bl.a. videoer med lærere og elever, som fortæller om deres udbytte af en dannelsestur. Derudover findes en planlægningsmodel, som ansvarlige for studieture kan bruge som et konkret værktøj til planlægningen og gennemførslen. Her er en simpel procesmodel med aktiviteter i planlægningen og gennemførslen skitseret, og der er konkrete anbefalinger fra "Kend dit fag" til hver aktivitet. Denne model findes også bagerst i denne rapport.

I *projektkataloget* kan der hentes inspiration til besøgssteder i de forskellige regioner af Danmark – både museer og virksomheder mv. Casebeskrivelserne er i kataloget fordelt på EUD-hovedområderne, så det er nemt at finde de mest relevante besøg til inspiration. For hver dannelsestur er beskrevet:

- Hvad var formålet med dannelsesturen?
- Hvordan forløb dannelsesturen?
- Hvad har skolen fået ud af dannelsesturen?

Erfaringsopsamlingen

For flertallet af skolerne var det nyt og ekstraordinært at kunne give eleverne mulighed for at komme på en flerdages dannelsestur til en anden region i Danmark, hvilket blev muliggjort af bevillingen til projektet. En lille andel af de 41 skoler i projektet har i forvejen årlige studieture til en anden region i Danmark eller udlandet, men havde med bevillingen til projektet mulighed for enten at være afsted flere dage end sædvanligt eller rejse længere væk.

Betydningen af besøg i en anden region

Et krav til skolernes dannelsesture i ansøgningsprocessen var, at skolerne gennemførte en tur til en anden region. For et flertal af de jyske skoler italesætter projektlederne og lærerne, at en stor andel af deres elever ikke havde besøgt København før. På tilsvarende måde gælder det for de sjællandske skoler, at mange elever aldrig havde besøgt Jylland. Her følte lærerne, at de havde et ansvar for at vise eleverne andre dele af Danmark end deres hjemegn og gøre dem nysgerrige på omverdenen.

> Vi har tidligere været i København. Nu valgte man at tage til Odense, da der er gode muligheder for at se på velfærdsteknologi, og det er lidt nemmere tilgængeligt.
> Lærer, SOSU-skole, Omsorg, sundhed, pædagogik

Lærerne vurderer, at det havde stor positiv betydning for udbyttet af turen, at den foregik i en anden region – både for det faglige og sociale udbytte.

> Ikke så spændende at komme til København, for det kender folk i forvejen. Folk har ikke været i Jylland før.
> Elev, Handelsskole i Region Hovedstaden, Kontor, handel og forretningsservice,

Fagligt gav besøget i en anden region mulighed for at vise eleverne andre typer af virksomheder og museer, end de har adgang til på deres hjemegn. Gennemgående fremhæver lærerne fra turene til København, at eleverne besøgte større detailbutikker og dagligvarebutikker i København, som har et andet varesortiment og andre kundesegmenter, end de er vant til fra deres egen region. Skoler brugte det bl.a. til at inspirere eleverne til at tænke i innovation i forhold til nye typer af produkter – f.eks. bæredygtige – og eleverne fik bl.a. til opgave at lave en virksomheds analyse af butikker, som de ikke ser til dagligt. Omvendt havde flere af turene til Sønderjylland og Region Midtjylland fokus på fødevarer og landbrug, da fagets historie og kultur går langt tilbage her, og da det er muligt at besøge museer relateret til faget samt landbrug, der arbejder efter gamle håndværksmetoder.

Ifølge skolernes egen vurdering blev også *det sociale udbytte* styrket af, at turen foregik i en anden region. Den længere afstand gjorde, at eleverne ikke kunne tage hjem og overnatte mellem dagene eller besøge venner uden for skolen om aftenen. Lærerne og eleverne oplevede, at det i høj grad styrkede sammenholdet mellem eleverne efter turen, at de var intenst sammen i et par dage, og at eventuelle konflikter eller småproblemer skulle løses på stedet imellem eleverne og lærerne (læs mere om betydningen for fællesskabsfølelsen på side 12).

> Det at man ikke kan komme hjem gør, at de (red. eleverne) bliver nødt til at være i det. De er nødt til at håndtere de problemer, der måtte opstå.
> Lærer, Kombinationsskole. Fødevarer, jordbrug og oplevelser.

> De tør lige pludselig at drømme lidt større. De kan pludselig se sig selv i nogle lærlinge, der er på de steder, som de besøger.
> Lærer, Kombinationsskole, tur på tværs af tre EUD-hovedområder

Derudover fik lærerne og eleverne mulighed for at være sammen i en anden sammenhæng end på skolen. Det betød ifølge lærerne, at de fik et bedre kendskab til eleverne og deres handlemønstre. Og omvendt fik eleverne et andet billede af deres lærere "når de så mig med morgenhår", som en af lærerne udtrykte de. Med andre ord oplevede lærerne og eleverne, at det var med til at styrke *elev-lærer-relationen* at være sammen i flere dage på dannelsestur. Tilbage på skolen betød det helt konkret for lærerne, at de bedre kunne håndtere småkonflikter og målrette undervisningen til de mere udfordrede elever til gavn for fastholdelsen.

Det har ifølge projektlederne og lærerne også en selvstændig betydning for muligheden for at *tiltrække fremtidige elever* at afholde en dannelsestur til en anden region for GF1-eleverne, da det promoverer skolen som et attraktivt studiemiljø at være en del af som ung. Flere skoler har således efter projektets afslutning oplevet, at kommende elever har spurgt til, om skolen lavede en lignende studietur for dem.

Skolernes egen forventningsindfrielse

Dannelsesturene levede i *nogen grad til høj grad op til skolernes egne forventninger* til, hvad en dannelsestur kunne give eleverne – både fagligt og socialt. Flere af projektlederne og lærerne italesætter, at turen har givet eleverne mere, end de forventede, da de søgte tilskud til projektet. Set på tværs af turene er det særligt i forhold til et styrket socialt sammenhold mellem eleverne, at lærerne og eleverne vurderer, at turene havde en stor betydning.

Skolerne havde i ansøgningerne angivet, hvilke fag turen tog udgangspunkt i, og hvilke mål de havde for turen. Det var generelt brede mål for turene, skolerne arbejdede efter, og som knyttede sig til de sociale, dannelsesmæssige og faglige aspekter af uddannelsen. Nogle af skolerne havde opsat eksplicitte læringsmål fra erhvervsfagene, som opgaver og besøg på turen koblede sig til. Et par skoler arbejdede med at øge elevernes demokratiforståelse i form af at kende til folketinget og magtens tredeling, samt at interessere sig for de aktuelle debatskabende nyheder i samfundet.

Sammenlignet med andre årgange af GF1-elever italesætter nogle skoler, at den årgang, der har været på dannelsestur, fik et bedre sammenhold, lavede mere sammen efter skoletid og viste generelt mere omsorg for hinanden på skolen.

Langt størstedelen af skolerne ville gentage dannelsesturen igen, hvis ressourcerne er til det. Og flere af skolerne har afholdt en dannelsestur igen i 2019 – for nogens vedkommende med færre overnatninger og mindre transportomkostninger.

Nedenfor dykkes ned i elevernes udbytte af turene i forhold til de opstillede formål med projektet:

- Kendskab til erhvervsfagenes historie og kultur
- Elevmotivation
- Fællesskabsfølelse
- Uddannelsesvalg og fastholdelse.

Kendskab til erhvervsfagenes historie og kultur

Lærerne havde gjort meget ud af at planlægge turene, så besøgene var fagligt relevante for uddannelsen og spændende for eleverne. Lærerne var bevidste om, at det ikke altid er museer med høj dannelsesværdi, som ifølge lærerne selv vækker

elevernes interesse. Ifølge lærerne skal det være interaktivt og involverende for at øge sandsynligheden for at fange elevernes interesse. Omvendt italesætter en række lærere også, at de bevidst havde valgt museer, som de mente, det var vigtigt, at eleverne oplevede, for at udfordre dem. "Alt kan ikke være sjov og ballade", som det lyder fra en lærer. Flere lærere valgte at involvere eleverne i valg af besøgssteder, herunder museer, så eleverne oplevede medejerskab til processen og dermed også engagerede sig på museerne.

På størstedelen af turene har eleverne både besøgt virksomheder og museer. Formålet med at besøge virksomheder var at vise eleverne, hvilke arbejdsopgaver og stillinger de kan få inden for deres fag. Det var nøje udvalgte virksomheder med relevans for hovedområdet, eller hvor der er medarbejdere, der arbejder inden for deres fag, f.eks. landbrug, dagligvarebutikker eller shoppingcentre. Formålet med museumsbesøgene var at give eleverne et indblik i fagets historie. Skolerne har bl.a. besøgt Carlsberg, Den Gamle By, Teknologisk Museum og Det Grønne Museum. Det var en del af lærernes didaktiske overvejelser bag planlægningen af turen, at turen skulle være en anden måde for eleverne at lære på. De særlige virkemidler, som en dannelsestur kan være rammen for, er ifølge lærerne, at eleverne kunne lære gennem interaktivitet, fysiske besøg og møde med medarbejdere, elevansvarlige og elever i praktik. For de mindre bogligt stærke elever kan en dannelsestur særligt være fremmende for læring, fortæller lærerne i interviewene.

Jeg kan ikke måle det, men min fornemmelse er, at de nu ved, at "mad ikke bare er noget der ligger i supermarkedet"
Lærer, SOSU-skole, Omsorg, sundhed, pædagogik

De kan huske det på en anden måde, fordi de har set det selv.
Lærer, Kombinationsskole, Kontor, handel, forretningsservice & Teknologi, byggeri, transport

Turene foregik tidligt på forløbene, hvorfor eleverne endnu ikke havde valgt retning. Det er lærernes oplevelse, at færre elever i dag har forældre med håndværksfaglig baggrund eller ved, hvad deres forældre arbejder med konkret. Det er lærernes oplevelse, at eleverne igennem besøgene på turen tidligt på uddannelsen fik en dybere indsigt i, hvad fagenes indhold i praksis er. Ifølge lærerne og eleverne var dannelsesturen med til at kvalificere elevernes valg af uddannelse, da eleverne kunne sætte flere ord på fagområdet og fik en forståelse for, hvad det er for et fag, som de træder ind i. Et mindre antal af elever italesætter ligeledes, at de skiftede retning efter dannelsesturen. Særligt fremhæver lærere fra flere skoler, at eleverne kan have svært ved at kende forskel på handelsområdet og detailområdet. Indenfor de to områder har dannelsesturene konkret ført til, at nogle elever skiftede mellem de to områder.

De har kunnet sætte lidt flere ord på det fagområde, som de måske skal være en del af. Det er blevet mere håndgribeligt og virkelighedsnært.
Lærer, SOSO-skole, Omsorg, sundhed, pædagogik

De får en større forståelse for, hvor faget kommer fra.
Lærer, Landbrugsskole, Fødevarer, jordbrug og oplevelser.

Udover indblikket i fagets historie har dannelsesturen ifølge skolerne bidraget til elevernes stolthed for at være en del af faget. Den øgede stolthed kommer af, at eleverne på museer oplevede, hvilken betydning deres fag har haft for samfundets udvikling. Og i særdeleshed er det lærernes oplevelse, at mødet med udøvende inden for elevernes eget fag fremmede elevernes stolthed for faget. Samtidig har besøgene og turene i deres helhed givet eleverne en bedre forståelse for, hvordan deres fag indgår i det omkringliggende samfund, som de er en del af, herunder kendskab til sociale normer og regler.

Det har haft rigtig stor effekt. De har oplevet en professionalisme, som har skabt en respekt om faget.
Lærer, Kombinationsskole, Fødevarer, jordbrug og oplevelser.

Udover et historisk tilbageblik på faget brugte lærerne også turen til at give eleverne indblik i de nyeste trends og innovation inden for faget. Formålet var at inspirere eleverne til, hvordan de fremover kan tænke faget ind i udviklingen af fremtidens samfund, f.eks. inden for bæredygtighed.

Tilbage i undervisningslokalerne brugte lærerne turens oplevelser som en fælles referenceramme i undervisningen. Lærerne oplevede, at det var et godt virkemiddel til at gøre den boglige undervisning konkret og virkelighedsnær for eleverne.

I lærernes eget fag har de brugt det aktivt, og nogle elever refererer aktivt til ting, de har oplevet på Arbejdermuseet.
Lærer, Kombinationsskole, Kontor, handel og forretningsservice

Det, man måske mest kan mærke, er, at når lærerne refererer til turen, så har de et fælles referencepunkt. Det har ikke rystet hele deres verden eller ændret deres syn. Men de husker for eksempel det her møllerí, som de besøgte.
Lærer, Landbrugsskole, Fødevarer, jordbrug og oplevelser.

Elevmotivation

Elevmotivation hænger tæt sammen med fastholdelse og uddannelsesvalg, da de motiverede elever typisk vil træffe et mere oplyst valg og oftere gennemfører uddannelsen.

På tværs af de interviewede læreres oplevelser kan der udledes tre indbyggede karakteristika i dannelsesturene, som er med til at øge elevernes motivation.

For det første at eleverne møder virkeligheden på turene. Dannelsesturen gjorde undervisningen mere konkret og håndgribelig, hvilket lærerne oplevede, motiverede eleverne for at lære.

For det andet at eleverne er mere sociale på turen. Dannelsesturen gjorde det sjovere for eleverne at komme i skole efterfølgende, fordi det sociale sammenhold var styrket, og de kendte flere fra uddannelsen. Det er en gennemgående indsigt fra projektet, at motivation øges gennem øget socialt sammenhold.

For det tredje at eleverne kan se, hvad de kan blive. Det skaber motivation hos en stor del af eleverne, at de kan se, hvad uddannelsen kan føre til. Ved at møde lærlinge og færdiguddannede inden for deres erhverv fik eleverne et klarere billede af, hvad de bliver ved at vælge bestemte uddannelser.

Jeg var overrasket over antallet af muligheder. B-til-B-markedet er større, end jeg regnede med.
Elev, Handelsskole, Kontor, handel og forretningsservice

Fællesskabsfølelse

Formålet var sådan set at give eleverne mulighed for ret tidligt i forløbet at lære hinanden at kende, og for underviserne at blive rystet sammen.
Lærer, Kombinationsskole, Teknologi, byggeri, transport

Det er en rigtig god måde at få en klasse til at lære hinanden bedre at kende.
Elev, Handelsskole, Kontor, handel og forretningsservice

Lærere og elever er særligt positive omkring det sociale udbytte af dannelsesturene, og størstedelen af lærerne er overraskede over den store effekt på det sociale, som dannelsesturene har haft. Flere skoler beretter om, at sammenlignet med andre årgange lavede årgangen, der var på dannelsestur, mere socialt sammen på skolen efterfølgende i forhold til at hænge mere ud på skolen sammen efter skoletid, arrangere fester sammen mv. Det er særligt det at komme væk hjemmefra og være i andre omgivelser, som skolerne vurderer, kan bidrage til et bedre socialt sammenhold.

Det betød meget for det sociale, og turen fik rystede gruppen sammen
Elev, Handelsskole, Kontor, handel og forretningsservice

De fik klart en større fællesskabsfølelse af at være afsted. De lærte hinanden at kende på en anden måde, end de ellers ville have gjort, hvis de bare var på skolen.
Lærer, Landbrugsskole, Fødevarer, jordbrug og oplevelser

Som tidligere nævnt har dannelsesturene styrket både sammenholdet mellem eleverne – både på holdene og for nogens vedkommende på tværs af uddannelser – og relationen mellem elever og lærere. Det kommer sig af, at de var tæt sammen i flere dage i træk, hvor de skulle hjælpe hinanden og tage sig af hinanden. Flere af lærerne mener, at det er godt at lægge turen tidligt på GF1 (et par uger efter opstart), fordi det fremskynder socialiseringsprocesser, og der kan være dannet sociale grupper, som det er godt at ruske op i, så alle bliver inkluderet i fællesskabet. Nogle skoler arrangerede dannelsesture på tværs af EUD-områder, hvilket de også oplevede, var med til at styrke sammenholdet på tværs af uddannelser.

Det øgede sociale sammenhold er positivt i sig selv, men ifølge lærerne var det også med til at øge den enkeltes trivsel på uddannelsen, ligesom klasserne fungerede bedre efter turen sammenlignet med tidligere klasser. Eksempelvis var det lettere at danne grupper i forbindelse med undervisningen efterfølgende. Lærerne oplevede også, at eleverne efter turen udviste mere omsorg for hinanden, f.eks. spørger ind til, om hinanden er blevet raske efter sygdom, siger lærerne.

Eleverne var exceptionelt glade for det og snakkede længe om det. Det var en fælles oplevelse, man blev ved med at have i lang tid.
Lærer, Landbrugsskole, Fødevarer, jordbrug og oplevelser

Det gav god mening, at der ikke var meget fokus på det faglige, fordi vi var helt nye på uddannelsen. Det gav god mening, at der var mere fokus på det sociale.
Elev, Handelsskole, Kontor, handel og forretningsservice

Dannelsesturen var i mange tilfælde også med til at styrke elev-lærer-relationen, uden at den gensidige respekt går tabt. På turene ser de hinanden i en anden og mindre formel kontekst og er sammen på en anden måde. Lærerne oplever, at de får en anden forståelse af elevernes adfærd i dagligdagen og dermed bedre kan hjælpe eller skubbe til den enkelte. Enkelte lærere oplevede det derimod grænseoverskridende at komme så tæt på eleverne uden for skolen.

En god mulighed for at snakke med eleverne i en lidt anden setting. Kan etablere relationer og nærvær, som man kan bruge senere hen.
Lærer, Kombinationsskole, Fødevarer, jordbrug og oplevelser

Der kan på tværs af interviewene udledes to vigtige opmærksomhedspunkter i forhold til at skabe fællesskabsfølelse med dannelsesture.

Det ene opmærksomhedspunkt er, at lærerne skal være opmærksomme på at få inkluderet unge med særlige udfordringer – f.eks. diagnoser. Flere af skolerne var spændte på, hvordan disse elever ville tage imod at skulle på studietur, og om de kom med. Det helt overvejende indtryk er, at det gik over lærernes forventninger, og de fleste elever kunne deltage. Lærerne er dog opmærksomme på, om nogle elever har særlige behov, f.eks. i forhold med hvem og hvor mange de sover på værelse med. En skole havde valgt at tage en SPS-støttemedarbejder med på turen for at hjælpe særligt udfordrede elever og skabe tryghed.

Det andet opmærksomhedspunkt er, hvordan elever, der af den ene eller anden årsag ikke deltager i dannelsesturen, bliver inkluderet i fællesskabet. Flere skoler har gjort det, at de hjemmeblivende deltager i forberedelsen og efterbehandlingen af

turen på lige vilkår med de andre og i grupper med de andre.

Fastholdelse og uddannelsesvalg

> Et formål var at de skulle afklares. Det kunne virksomhederne hjælpe med og komme mere perspektiv på.
> Lærer, Kombinationsskole, Fødevarer, jordbrug og oplevelser

Lærerne vurderer, at dannelsesturene har bidraget til en høj fastholdelse på niveau med tidligere årgange, og for en stor del af skolerne til en lidt øget fastholdelse. Det er imidlertid vanskeligt at isolere den egentlige betydning af dannelsesturene for fastholdelsesprocenten.

> Når eleverne er sammen i holdfællesskaber, fastholdes de i deres uddannelse.
> Lærer, Handelsskole, Kontor, handel og forretningsservice

> Jeg blev kraftigt inspireret til at søge elevplads hos JYSK. Det er mere spændende at se, hvad der foregår ude i praksis.
> Elev, Handelsskole, Kontor, handel og forretningsservice

I interviewene peger lærerne på tre faktorer, som efter deres vurdering har bidraget til fastholdelse af eleverne:

1. Den øgede fællesskabsfølelse efter turen gør, at eleverne trives bedre på uddannelserne, og at eleverne er kommet tættere på hinanden.
2. Styrket elev-lærer-relation har gjort det muligt for lærerne at komme tættere på de frafaldstruede elever og skabe tryghed.
3. Igennem dannelsesturene har eleverne fået en øget forståelse for, hvad deres uddannelse munder ud i. Det øger elevernes motivation for uddannelsen.

Dannelsesturene har ifølge en stor del af lærernes vurdering ført til, at eleverne var mere afklarede om deres uddannelsesvalg. Det kommer til udtryk ved, at de kunne sætte flere ord på deres valg, eller at de kom færre gange i Studievejledningen. Med andre ord styrkede det også de elever, som allerede vidste, hvad de ville.

> Mange elever bliver klar over bredden i et arbejdsområde, de bevæger sig ind på.
> Lærer, Handelsskole, Kontor, handel, forretningsservice

At dannelsesturene har ført til skift i uddannelse i forhold til det oprindelige valg, er mere enkelthistorier end det generelle billede. I forhold til, om dannelsesturene har ført til et mere aktivt uddannelsesvalg, kan der udledes to indsigter fra lærernes vurdering.

For det første synes der at være forskel på de store og små skoler i forhold til, om dannelsesturen generelt har haft betydning for uddannelsesvalg. Det er især på de store skoler, at vi har eksempler på uddannelsesskift, fordi der er et reelt valg mellem flere uddannelsesretninger på samme skole. På de mindre skoler og ofte de monofaglige skoler er der ikke samme mulighed, og her har dannelsesture i meget lille grad ført til uddannelsesskift.

For det andet er det især skift mellem detail og handel, som lærerne fremhæver, at dannelsesturene har medført. Især handel kender de unge ikke på samme måde som detail, fortæller lærerne. Én elev fortæller, at han på dannelsesturen fandt ud af, at handelsfaget i praksis var meget kontorarbejde, og det kunne han ikke sidde stille nok til. Derfor skiftede vedkommende til detail.

> Mulighed for at sige, at det her er mig/ikke mig. Det har givet afklaring.
> Lærer, SOSU-skole, Omsorg, sundhed, pædagogik

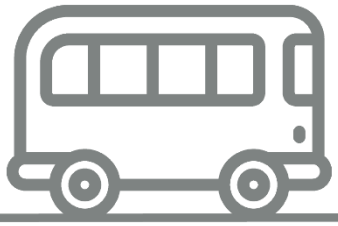

Den gode dannelsestur - Anbefalinger og opmærksomhedspunkter

Følgende afsnit præsenterer en model over, hvordan en god dannelsestur kan planlægges, og hvilke opmærksomhedspunkter der er før, under og efter en dannelsestur. Se modellen på næste side. Modellen er en opsamling på karakteristika ved de særligt gode dannelsesture og de gode erfaringer, som skolerne har gjort sig under projekterne. Det er således skolernes egne erfaringer og opmærksomhedspunkter, der ligger bag nedenstående model.

Modellen skal ses som et værktøj til planlægning af studieture med et dannelsesformål. Nederst er de konkrete trin, som en projektleder/underviser med fordel kan følge i planlægningen og gennemførslen af en dannelsestur. Forventeligt kan trinnene gøre sig gældende uanset, om det er en tur med GF1 eller GF2. Øverst er der til hvert trin en anbefaling på baggrund af "Kend Dit Fag". "Kasserne" med anbefalinger er konkrete anbefalinger og opmærksomhedspunkter til planlægningen af en dannelsestur til GF1. Anbefalingerne kan gøre sig gældende, hvis der er tale om et GF2 hold; dog skal der tages forbehold for tilpasning til den konkrete kontekst. Der er yderligere inspiration til konkrete forløb i projektkataloget, hvor der ligeledes henvises til besøgssteder og opstilling af faglige mål.

ANBEFALINGER
Det er vigtigt, at en sørger for fremdriften i planlægningen
Det øger, det faglige udbytte, at fastsætte læringsmål for turen, der kobler sig til et tema og fag i undervisningen.
Fordelen ved at tage til en anden region er, at eleverne binder sig til at være med på hele turen, og bliver dermed bedre rystet sammen.
Eleverne kan med fordel inddrages i udvælgelsen af besøgsstederne, for at give dem medejerskab.
Udbyttet af besøgene kan øges, hvis der er en klar forventningsafstemning med de virksomheder, som I besøger, så de ved 1) Hvilke elever, der kommer på besøg og 2) Hvad I ønsker at få ud af besøget.
Elevernes faglige udbytte og refleksion over faget øges ved at planlægge forberedelsesopgaver før turen og en præsentationsopgave efter turen.
Tid til hygge og afslapning undervejs øger det sociale udbytte
Evaluering kan gøres enten mundtligt eller via et kort spørgeskema til eleverne
HANDLINGER
Udvælg et team, der skal koordinere og planlægge turen sammen. Udpeg en projektleder.
Beskriv turens formål – hvad skal eleverne have ud af turen?
Udvælg hvor I vil tage hen (region og by) og undersøg transport og overnatningsmuligheder
Udvælg relevante besøgssteder og tag kontakt
Udarbejd opgaver som eleverne kan arbejde med før, under og efter besøgene
Tag på turen
Evaluér turen

BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET
STYRELSEN FOR
UNDERVISNING OG KVALITET

Pluss